

Stockholm den 5 oktober 2018

Kulturdepartementet

103 33 Stockholm

Remissyttrande betänkandet ”Konstnär - oavsett villkor?” (SOU 2018:23)

Om Svenska Tecknare

Svenska Tecknare bildades 1955. Föreningen är en intresseorganisation för professionella illustratörer, grafiska formgivare, animatörer och serietecknare. Föreningens syfte är att utveckla och stärka medlemmarnas ekonomiska och juridiska intressen samt att förbättra villkoren på marknaden för yrkesverksamma inom bild och form.

Sammanfattning

Svenska Tecknare välkomnar utredningens gedigna arbete. Vi ser stora förtjänster med betänkandet och det helhetsgrepp som tas på konstnärernas yrkesprofessionella situation i Sverige vad gäller försörjning och framtidsutsikter.

Svenska Tecknare ansluter sig till KLYS remissvar på ett flertal områden. Då majoriteten av medlemmarna är upphovspersoner har förslagen kring upphovsrätt och digitalisering en mycket stor relevans, och förslag som berör egenföretagande i relation till sociala trygghetssystem och pension är helt centrala.

9.4.2 Digitaliseringen

Utredningen konstaterar att digitaliseringen är den största förändring som skett för kreatörer och skapare under de senaste decennierna, en analys som Svenska Tecknare instämmer i. Detta gäller i synnerhet bild och form som når nya konsumenter varje sekund i online-miljön: en omfattande mängd av det innehåll som sprids på plattformar och andra digitala kanaler är professionellt skapade bildverk.

Det är en genomgripande och fantastisk utveckling att bild och form i den digitala miljön varje dag möter nya konsumenter, men det kräver att upphovsrätten kan upprätthållas och värnas på ett sätt som ger skäligen ekonomisk kompensation. Den digitala utvecklingen har inneburit stora förändringar på beställarsidan, med nya kommersiella affärsmodeller och avtalsförslag. Det kan konstateras att upphovsrätten i takt med utvecklingen av nya kanaler blir allt svårare att följa för den enskilda skaparen, ofta med intrång som följd. Som kreatör är det komplicerat att korrekt kunna prissätta och hävda det ekonomiska värdet i sin upphovsrätt på en marknad som är i ständig förändring. Bevakningen och utvecklingen av upphovsrätten online är därför vital, och regeringen måste medverka till att slutföra den upphovsrättsliga process i EU som pågår just nu på ett sätt som gör det ekonomiskt möjligt att verka som upphovsperson (DSM-direktivet och artikel 13 om plattformars ansvar).

Svenska Tecknare stödjer KLYS svar: dels om disponeringen av de 100 miljoner kronor som föreslås gå till en digitaliseringsstrategi, dels att digitaliseringsuppdrag till utpekade myndigheter behöver uppdras klokt och med ett syfte som gynnar skaparna. Vidare instämmer vi i att ungefär hälften av dessa miljoner bör omlokaliseras och användas till konkreta och befintliga ersättningsordningar för kulturskapare, det vill säga gå tillbaka till dem som skapat det innehåll som konsumeras online.

9.4.3 Kulturella och kreativa näringar

Kreativa näringar och skapande av kultur är en politiskt prioriterad fråga för Sverige och har – som konstateras i betänkandet – en ”stor betydelse för intilliggande näringar”. Svenska Tecknares medlemmar möter dagligen dessa samband i kommersiella avtals-relationer med närbesläktade verksamheter på beställarsidan, som exempelvis bokförlag, tidningsförlag, modeföretag och möbelindustri. Så även ur ett vidare samhällsperspektiv med stora kunder i andra branscher, som till exempel livsmedelsindustrin. Det svenska kreativa bildskapandet innebär därmed ett omfattande värde för en uppsjö av olika näringslivsaktörer, både i Sverige och internationellt.

Svenska Tecknare stödjer därför förslaget i betänkandet om att sambandet mellan konst och näringsliv behöver stärkas samt att Tillväxtverket får ett uppdrag relaterat till en sådan utveckling. Vi vill understryka att ett sådant uppdrag bör genomföras i nära samarbete med de kreativa näringarna för att bli verklighetsförankrat och relevant.

9.4.7 Mellanhänder

Svenska Tecknare stödjer Illustratörcentrums förslag. Behovet av kompetenta mellan-händer ökar i takt med digitaliseringen, och det är viktigt att professionella kreatörer och bildköpare kan nå varandra på ett professionellt sätt.

Svenska Tecknare ställer dock frågan om 10 miljoner kronor i nya medel – fördelat på samtliga centrumbildningar – kan bidra till reell förändring och utveckling, eller om denna summa är alltför begränsad för att kunna motsvara behoven på marknaden.

9.6.4 Upphovsrätten

Upphovsrätten är grunden i en fungerande miljö för professionellt kreativt skapande och en central förutsättning inom konstnärspolitiken. En brännande framtidsfråga är att nå fram till en sundare balans på avtalsmarknaden för bild och form. Idag råder skeva makt-förhållanden, vilket resulterar i prispress nedåt som försvårar de ekonomiska utsikterna att verka som upphovsperson.

Svenska Tecknare gjorde under våren 2018 en marknadsundersökning bland medlem-marna, som visar att 66 procent upplever att ersättningarna på bildmarknaden under de senaste 5 till 10 åren har stagnerat, eller till och med sjunkit. Endast 34 procent upplever en förbättring. Detta kan jämföras med löneutvecklingen i Sverige, vilken enligt SCB ökat med nästan 25 procent sedan 2008, och under samma period har KPI ökat med 10 procent. Det innebär att även stillastående arvoden utgör en betydande inkomstförsämring. Vidare är medeltalet för årlig omsättning hos Svenska Tecknares medlemmar cirka 295 000 kronor, vilket är en inkomstnivå som det är svårt att överleva på och som utslaget på ett år ligger markant lägre än snittlönen i Sverige (33 700 kr i månaden år 2018, SCB). Det finns ett tydligt ansvar för politiken att ta för att åstadkomma förbättringar och motverka ytterligare inkomstförsämringar i relation till upphovspersonerna.

Svenska Tecknare stödjer KLYS svar. Upphovspersoners och utövande konstnärers rättigheter att sluta avtal och erhålla rimliga ersättningar måste förstärkas. En kraftigt förbättrad balans behövs mellan parterna på den upphovsrättsliga avtalsmarknaden. Svenska Tecknare hade velat se tydligare förslag från utredaren om hur avtalsmarknaden kan bli ekonomiskt hållbar även för kreatörer, företrädesvis på

ett sätt som hindrar att beställare ges fortsatt utrymme att kunna tvinga ner ersättningar och rättigheter till oskäligen nivåer.

9.8 Social trygghet

Av Svenska Tecknarens 1400 medlemmar är 93 procent verksamma som frilansande egenföretagare (i befolkningen som helhet är ungefär 10 procent egenföretagare), varav 13 procent är så kallade kombinatorer. Detta reflekterar att det på marknaden för bild-skapande idag i princip inte finns några trygga, långsiktiga anställningar. Kreatörerna behöver anpassa sig efter möjligheterna till försörjning, vilket innebär att de startar egen verksamhet i form av enskild firma eller aktieföretag.

Den här statistiken medför att det behövs ett trygghetssystem i Sverige som inte missunnar de kreatörer som av nöd behöver frilansa för att kunna yrkesarbeta med bild och form. Det krävs statliga strukturer som innebär att även kreatörer som bidrar ekonomiskt till välfärdssystemet kan ges enkel möjlighet att vara föräldraledig eller sjukskriven på samma sätt som andra skattebetalande medborgare. Så är dessvärre inte fallet idag, vilket gestaltas av exempelvis de låga sjukskrivningstalen bland bildskapare på grund av att systemet inte är anpassat efter kreatörernas yrkesvardag. Det är naturligtvis en framtidsfråga för regeringen att skapa fungerande, icke-diskriminerande sociala skyddsnet för att bibehålla och utveckla den kreativa sektorn i Sverige.

Svenska Tecknare stödjer KLYS svar. En viktig väg för att öka den sociala tryggheten är att göra de statliga stipendierna överhoppningsbara inom A-kassan och SGI-systemet. Den sjukpenninggrundande inkomsten behöver bli uträknad utifrån faktiska, historiska ekonomiska förhållanden utifrån en så kallad EGI – ersättningsgrundande inkomst. Svenska Tecknare vill se tydligare uppdrag till Skatteverket och Försäkringskassan om att öka kompetensen och kunskapen om frilansande kreatörers situation, för att säkra att de blir bemötta på ett professionellt, kunnigt och trovärdigt sätt.

9.9 Pensioner

I betänkandet lyfts fram att skapare inom bild och form hamnar på en bottennotering vad gäller pension. Detta reflekterar de ofta mycket låga ersättningar på den kommersiella marknad som beklagligt nog är vardag för professionellt verksamma skapare inom bild och form. Många bildskapare har inte ekonomiska möjligheter att ens gå i pension.

En utredning kring pensionslösningar för egenföretagare inom den kreativa sektorn är för Svenska Tecknare – i likhet med KLYS synpunkt – synnerligen välkommen för att säkra upp att frilansare inte missgynnas. Vi stödjer också förslaget att Konstnärsnämnden ska få i uppdrag att öka skaparnas kunskap om pensionssystemet.

Sofia Jerneck

Förbundsdirektör